

Miljökonsekvensbeskrivning för detaljplan

BARKARBY 1:156 M.FL.

Granskningshandling

Dnr Kst 2019/69

2021-02-18

Utredare:

Patrick Galera Lindblom

Ingrid Kennerstedt Bornhall

Språkgranskad av:

Emelie Westberg

Sammanfattning

Detaljplanen för BARKARBY 1:156 med flera syftar till att komplettera Tingsbyn med nya byggrätter för hotell och bostäder. Detta sker bland annat genom att nya bostäder tillkommer med möjlighet till verksamheter i bottenplanet samt genom en mer sammanhållen och tydlig gatustruktur.

Planförslaget bedöms medföra negativa konsekvenser på kulturmiljön. Påverkan i mötet mellan Enköpingsvägen och Barkarby villastad bedöms vara stor eftersom värdebärande karaktärsdrag påverkas så att läsbarheten av landskapets/miljöns utveckling över tid försvåras kraftigt. Siktlinjen från Barkarbystation påverkas positivt eftersom föreslagna volymer uppfattas som en naturlig upptrappning i skalan mellan Barkarbystaden och Tingsbyn. Siktlinjer från Barkarby torget påverkas inte av något av förslagen, dels på grund av att den ligger högre belägget och dels på grund av att gästgiveriet skymmer sikten mot planområdet.

Planförslaget bedöms hushålla med mark eftersom bostäder byggs i en tät bebyggelsestruktur vilket minskar markanspråket i förhållande till antal bostäder. Eftersom bostäder byggs i direkt anslutning till stadsbebyggelse med närhet till pendeltågstationen och den kommande tunnelbanestationen i Barkarby samt service och handel i Barkarbystaden och Veddesta, minskas behovet av privatbilar. På så sätt bidrar planförslaget till minskat utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar.

Genom detaljplanering skapas goda förutsättningar för en god bebyggd miljö tack vare god tillgång till kulturmiljöer och grönska. Området skärmas av för störningar från E18 genom placering av byggnader i en genomtänkt kvarterstruktur.

Barn gynnas av direkt tillgång till kulturmiljöer och grönska. Strukturen uppmuntrar dessutom till låga hastigheter på Enköpingsvägen. Planförslaget gynnas också av närhet till kyrkparken och kommande park i Barkarbystaden II. Det kräver dock att småbarn har vuxet sällskap för att korsa Norrviksvägen, som är en tungt trafikerad väg. Gångvägen till närmaste förskola i Barkarby centrum och i Barkarbystaden påverkas också negativt av biltrafiken på Norrviksvägen.

Innehåll

1.	INLEDNING	4
1.1.	Bakgrund.....	4
1.2.	Gällande planer och program.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
1.3.	Mål- och styrdokument.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
2.	AVGRÄNSNINGAR	5
2.1.	Geografisk.....	5
2.2.	Tidsmässigt	6
2.3.	Tematiskt	6
3.	METOD	FEL! BOKMÄRKET ÄR INTE DEFINIERAT.
4.	PLANFÖRSLAG OCH ALTERNATIV	7
4.1.	Föreslagen plan	7
4.2.	Alternativt planförslag	8
4.3.	Nollalternativ	9
5.	MILJÖKONSEKVENSER.....	11
5.1.	Landskapsbild och kulturmiljö	11
6.	SAMLAD BEDÖMNING	26
6.1.	Förenlighet med miljöbalkens och plan- och bygglagens hushållningsregler 26	
6.2.	Miljömål.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
	LITTERATURFÖRTECKNING.....	27

1. INLEDNING

Denna miljökonsekvensbeskrivning (MKB) har utarbetats av Järfälla kommun i samarbete med Järfälla kommuns kommunantikvarie. Rapporten utgör en MKB enligt plan- och bygglagen (PBL) och kompletterande bestämmelserna i Miljöbalken (MB) samt Förordning (2017:966) om miljöbedömning.

1.1. Bakgrund

Miljöbedömningsprocessen

Syfte

Enligt 6 kap. MB är syftet med en miljöbedömning att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas. En MKB omfattar analys och bedömning av konsekvenser av en planerad markanvändning och dess inverkan på miljö, hälsa och hushållning med naturresurser.

Denna MKB är en del av miljöbedömningen av detaljplan för detaljplanen Barkarby 1:156 med flera. Med hänsyn till att planen är i samrådsstadium är syftet med miljöbedömningen att:

- Integrera miljöaspekter i planen.
- Redovisa detaljplanens sammantagna konsekvenser.
- Ligga till grund för det fortsatta detaljplanearbetet genom att precisera de aspekter som behöver studeras och utvecklas vidare i det fortsatta planarbetet för att säkra att en hållbar utveckling främjas enligt MB och PBL.

Undersökning av betydande miljöpåverkan och samråd om avgränsning

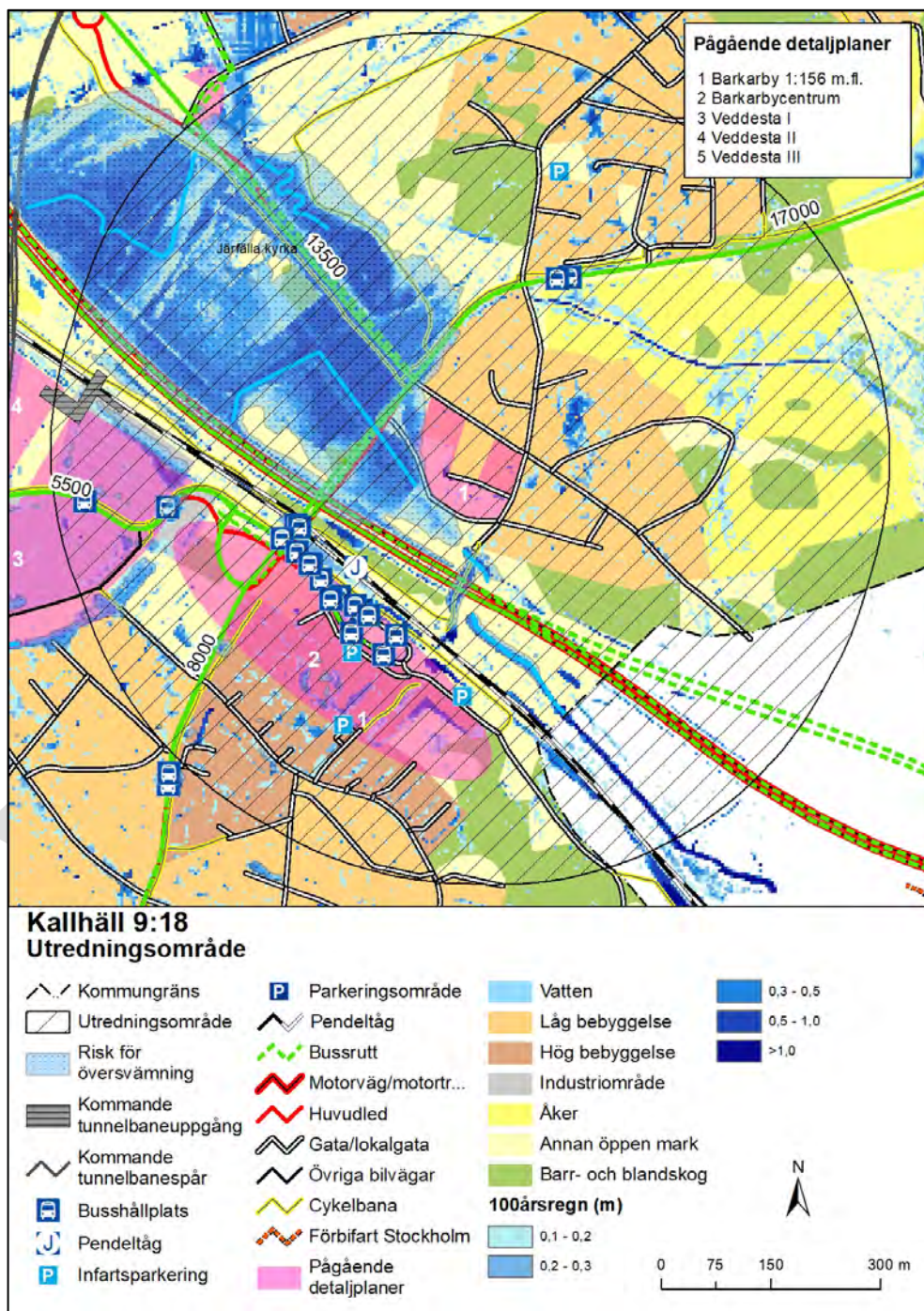
I Kommunstyrelsens planutskotts sammanträde daterat 2020-10-14 ansågs att detaljplanen Barkarby 1:156 med flera kan antas medföra en betydande påverkan på områdets kulturhistoriska särdrag och att en strategisk miljöbedömning var nödvändig.

2. AVGRÄNSNINGAR

MKBn fokuserar på de viktigaste miljöaspekterna och avgränsas enligt föreliggande undersökning om betydande miljöpåverkan, samt relevanta synpunkter som framkommit inför samrådet.

2.1. Geografisk

Utredningsområdet består av planområdet, som är den faktiska fysiska yta som upptas av detaljplanen, och influensområdet, alltså den geografiska yta utanför planområdet som påverkas direkt och indirekt.

Karta 1 Utredningsområde

Influensområdet i Karta 1 omfattar en zon på drygt 500 meter från plangränsen och sträcker sig över en yta med olika element som bedöms kunna påverkas av detaljplanen.

Planområdet är beläget i kommundelen Barkarby mellan Tingsbyn i Barkarby villastad och Barkarby station. Det består av två delområden; det huvudsakliga planområdet som innefattas av hotellbyggnationen och det planerade bostadskvarteret i nordväst. Detta område avgränsas i väster av Norrviksvägen, i norr av Enköpingsvägen, i öster av Häradsvägen och i söder av infartsparkeringen och E18. Planområdets areal uppgår till cirka 1 hektar. Därtill ingår ett mindre planområde öster om det huvudsakliga, fastigheten Barkarby 1:54, som uppgår till cirka 1100 m². Inom influensområdet har planområdet närhet till pågående utbyggnation av Barkarbystaden i väst och norr, Veddesta i sydväst och pågående detaljplanering av Barkarbycentrum i söder. Detta innebär att planförslaget på sikt kommer att bli en integrerad del av den växande stadskärnan i Tunnelbanans influensområde.

Influensområdet kännetecknas av en tydlig exponering för regelbundna översvämningar strax väster om planområdet utmed Bällstaån. Pågående detaljplaner i Barkarbystaden och Veddesta påverkar inte bara vattenflöden inom influensområdet utan också ökar exponering för trafikbuller och luftföroreningar.

2.2. Tidsmässigt

Då genomförandetiden för en detaljplan är minst 5 år och max 15 år från lagakraft, kan det vara lämpligt att samtliga bedömningar får 2030 som jämförelseår.

2.3. Tematiskt

Utifrån ett avgränsningssamråd med Länsstyrelsen i Stockholms län daterat 2021-02-09 ska påverkan på områdets kulturhistoriska särdrag analyseras i MKBn.

Övriga lokala miljöaspekter som beskrivs i MKB

Denna MKB beaktar planens påverkan på barn. Eftersom aspekten inte utgör prövningsgrund för planen används den för att kasta ljus över viktiga hållbarhetsaspekter att ta hänsyn till i det fortsatta planarbetet.

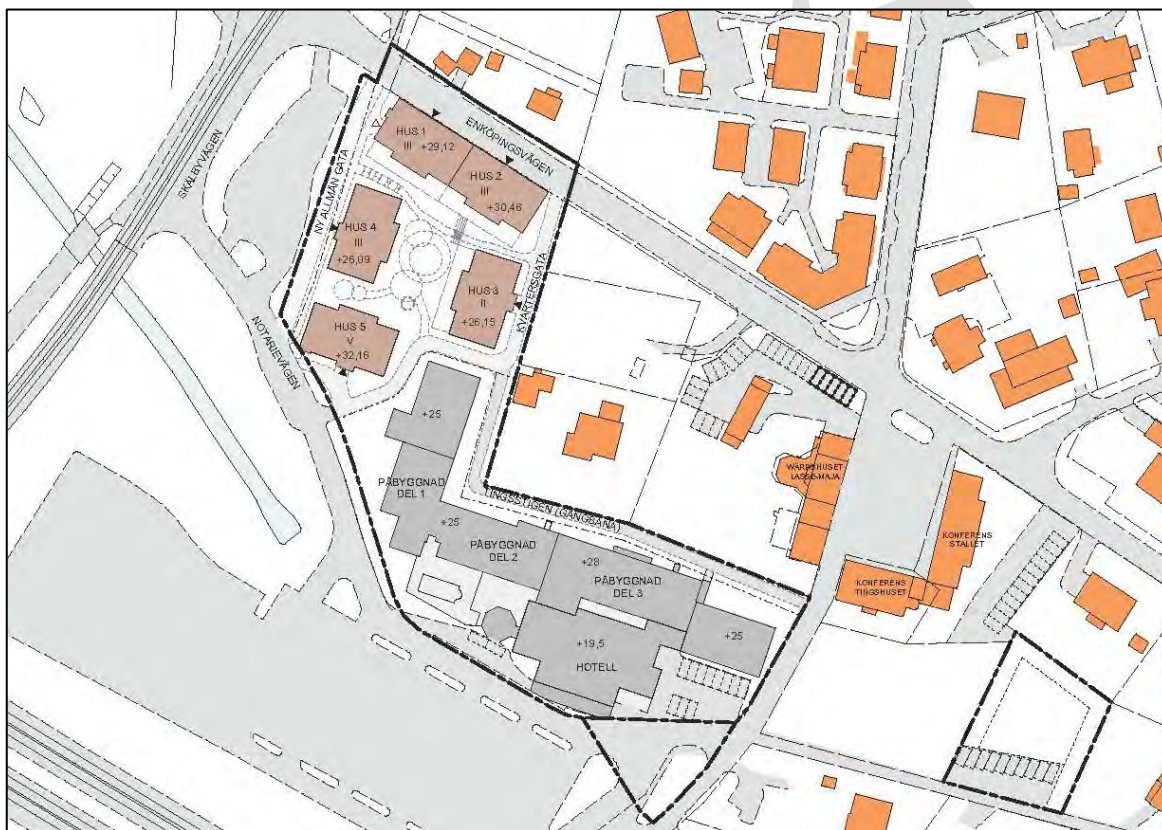
3. PLANFÖRSLAG OCH ALTERNATIV

En miljökonsekvensbeskrivning ska enligt 6 kap 12§ MB identifiera, beskriva och bedöma ”rimliga alternativ med hänsyn till planen eller programmets syfte och geografiska räckvidd”. Vidare ska MKBn innehålla ”en beskrivning av miljöförhållanden och miljöns sannolika utveckling om planen inte genomförs”, vilket utgör MKBns nollalternativ.

3.1. Föreslagen plan

Detaljplanen innebär stadsbebyggelse inom 1 hektar som ska inrymma:

- 1 bostadskvarter med 5 byggnadskroppar i 3 och 4 våningar med inredda vindar.
- Cirka 55 bostäder
- Möjlighet till butiker och/eller service i bottenplan mot Enköpingsvägen
- Delar av hotellet byggs på med en våning.
- Bevarandet av Tingsstigen säkerställs genom reglering med parkmark och markreservat för allmännyttig trafik.
- Fastigheten Barkarby 1:54 planläggs för att säkerställa parkering för verksamheten.

Karta 2 Planförslag (Lundberg Arkitektur 2021)

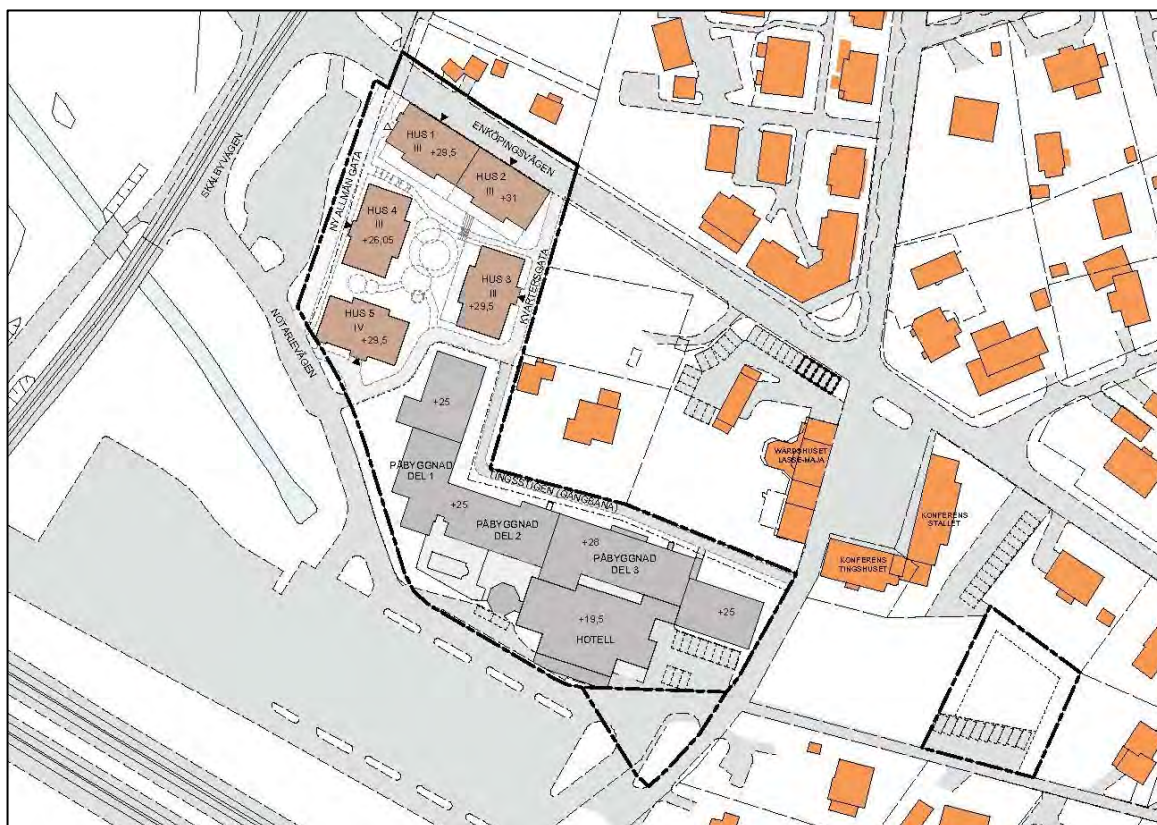
Figur 1 Illustration på fasader och volymer mot Norrviksvägen i planförslaget (Lundberg Arkitektur 2021)

Syftet med planförslaget är att komplettera Tingsbyn med nya byggrätter för hotell och bostäder. I planområdets norra del föreslås nya flerbostadshus tillkomma med möjlighet till verksamheter i bottenplan mot Enköpingsvägen. En mindre och obebyggd fastighet i öst, Barkarby 1:54, ingår även i planområdet. Där möjliggörs ett friliggande enbostadshus samt parkering mot Domarstigen. Fastigheten Barkarby 1:54 inkluderas i detaljplanen för att parkeringarna ska kunna räknas in till hotellets verksamhet och kunna redovisas inom planområdet.

Syftet med volymerna är att anpassa skalan till den befintliga kulturhistoriska bebyggelsen. Förslaget innebär att hus ett (1) och två (2) mot Enköpingsvägen samt hus fyra (4) mot Norrviksvägen är tre våningar. Hus två (2) är något lägre än de andra byggnaderna med samma våningstal. Hus tre (3), med långsidan mot Vårdshuset Lassestuga, är två våningar. Hus fem (5) är fem våningar eftersom det ligger något lägre beläget i terrängen och skärmas av från kulturmiljön av hotellets nordvästra flygel. Byggnaden möter på så sätt upp bebyggelsen i Barkarby centrum och i Barkarbystaden.

3.2. Alternativt planförslag

Alternativförslaget erhåller samma egenskaper, vad gäller struktur, disposition, utformning och gestaltning som planförslaget. Skillnaden ligger huvudsakligen i volymerna där hus tre (3) är tre våningar och hus fem (5) är fyra våningar.

Karta 3 Situationsplan för Alternativt planförslag (Lundberg Arkitektur 2021)

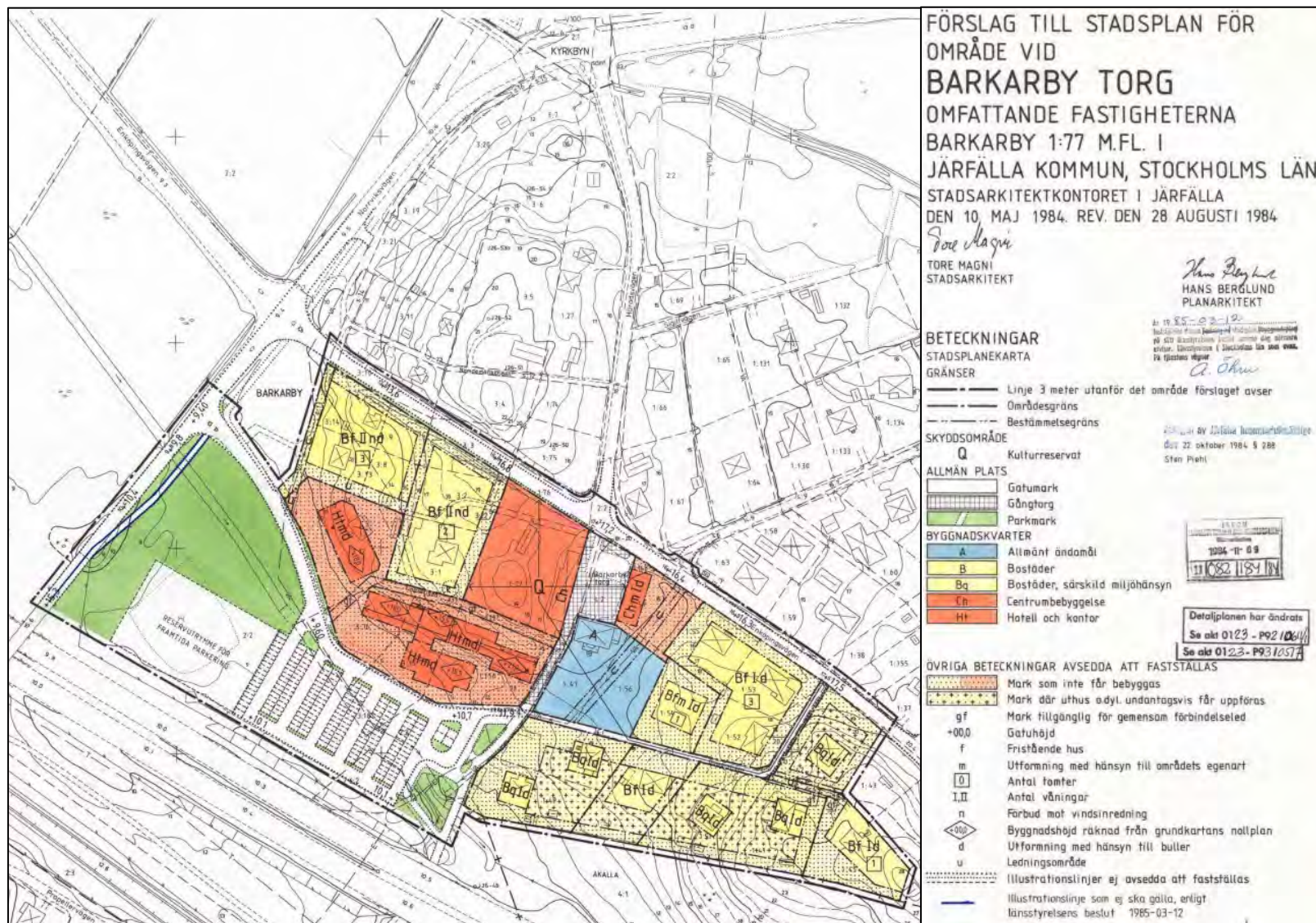

Figur 2 Illustration på fasader och volymer mot Norrviksvägen i alternativförslag (Lundberg Arkitektur 2021)

3.3. Nollalternativ

I nollalternativet kommer detaljplanen inte till stånd. Det innebär att befintliga byggnader kvarstår enligt gällande detaljplan efter år 2030. Influensområdet utvecklas i enlighet med visionsbilden i översiktsplanen (Järfälla kommun, 2014), gällande och pågående detaljplaner samt prognoser på socioekonomiska och demografiska trender.

För den berörda bebyggelsen innebär det att hotellet behåller sin höjd. Bostäderna på fastigheterna Barkarby 3:13 och Barkarby 3:9 i norr bibehåller sin karaktär och få tillbyggnader tillkommer enligt bebyggelsens egenart. Gästgiveriet, Tingshuset och dess omgivning behåller sitt skydd och förblir oförändrade.

Karta 4 Nollalternativ

4. MILJÖKONSEKVENSER

4.1. Landskapsbild och kulturmiljö

Bedömningsgrunder

Lagstiftning

Enligt 2 kap 6§ PBL ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbild. De lagar som främst rör kulturmiljövården finns dels i kulturmiljölagen (KML) och dels i plan- och bygglagen (PBL). Utgångspunkten för det allmännas ansvar att skydda kulturmiljön ges även i 3 kap MB om hus-hållning med mark- och vattenområden. Där ställs det krav på att områden och miljöer som har allmän betydelse på grund av deras kulturvärden så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada dem (3 kap § 6).

I KML behandlas framförallt fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen. Enligt lagen är det förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller på något annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning. KML innehåller även bestämmelser om skydd för byggnader. För att en byggnad ska betraktas som särskilt värdefull krävs det att byggnadens värde är så stort att dess bevarande kan sägas utgöra ett verkligt allmänt intresse. Detta gäller inte bara enskilda byggnader av monumental karaktär eller stort historiskt värde, utan också byggnader och bebyggelsemiljöer som representerar olika tidsepoker eller något karaktäristiskt från skilda sociala miljöer. Bestämmelsen gäller också enskilda byggnader som i sig kanske inte är så värdefulla men som blir det genom samhörigheten i en grupp, ett kvarter, en fasadräcka eller liknande (jfr prop. 1985/86:1 sid. 510). En byggnad eller bebyggelsemiljö kan även vara särskilt värdefull om den tydliggör tidigare samhällsförhållanden.

Beteckningen ”Q” i plankartor innebär ”användning anpassad till bebyggelsens kulturvärden”. Beteckningen ”k” i plansammanhang kan användas för varsamhetsbestämmelser som kan gälla vid reovering och underhåll av fastigheter. Men det är planbestämmelserna som är avgörande och någon automatisk ”k-märkning” av byggnader för att de äger ett kulturhistoriskt värde finns inte. Om skyddsbestämmelser saknas i gällande planer eller bebyggelsen ligger i ett område som inte är planlagt så finns inget skydd för de kulturhistoriska värdena, utöver de allmänna paragraferna i PBL, såvida byggnaden inte är byggnadsminnesförklarad av länsstyrelsen. Även om en kulturhistorisk miljö behålls intakt, så kan förändringar i dess närhet påverka upplevelsen negativt.

Översiktsplan

I kommunens översiktsplan ingår planområdet i en framtida urban/stadsmässig struktur. Den regionala stadskärnan ska utvecklas med en tydlig stadskaraktär, en genomsnittligt hög täthet, en blandning av funktioner och ett integrerat gatunät. Specifikt för Barkarby torg, Tingsbyn och Kyrkbyn anges (Järfälla kommun, 2014):

- Barkarby torg med värdshuset, Tingshuset och det öppna torget samt kopplingen till Enköpingsvägen och Häradsvägen ska bevaras och lyftas fram som en målpunkt i den södra delen av Barkarbystaden.
- Utbyggnad i anslutning till Tingshusområdet ska ske i samspel med områdets kulturhistoriska värden. Bebyggelsen trappas upp mot Barkarbystaden och övergår i en stadsmässig struktur.
- Tillkommande bebyggelse norr och öster om Järfälla kyrka ska ta hänsyn till kyrkans placering så att siktlinjerna mot kyrkan bibehålls.
- Utbyggnad i Kyrkbyns närhet ska ske i samspel med områdets kulturhistoriska värden. Bebyggelsen blir tätare mot de centrala delarna av Barkarbystaden. I Kyrkbyn kan mindre förtätningar ske genom styckning av tomter.

Vid förändringar eller kompletteringar ska områdenas karaktärer och kulturvärden tas tillvara samtidigt som ny bebyggelse tar avstamp i kulturmiljöerna och bidrar till den fortsatta berättelsen. I översiktsplanen anges följande vägledning för kulturmiljön (Järfälla kommun, 2014):

- Inom de områden som är utpekade som kulturlandskap ska särskild hänsyn tas till de kulturhistoriska värdena.
- Karaktären och de kulturhistoriska värdena i den befintliga bebyggelsen ska värnas, vårdas och levandegöras.
- All ny bebyggelse ska utgå från platsens förutsättningar, tolka områdets karaktär och spegla vår tid.
- Behovet av skydd för att säkerställa de kulturhistoriskt värdefulla miljöerna ska ses över i samband med planläggning.
- Dokumentation (fotografering och beskrivning) ska göras vid förändringar i och intill kulturmiljöer.

Kulturmiljöplan för Järfälla kommun

Barkarby torg, Tingsbyn och Järfälla kyrka är utpekade i Järfälla kommuns kulturmiljöplan (Järfälla kommun, 2016). Planen syftar bland annat till att ge ett fördjupat underlag för kommunens översiktsplan och detaljplanering. Förutom beskrivningar om olika kulturmiljöer föreslås även följande åtgärder.

För Barkarbytorget och Tingshusområdet föreslås:

- En detaljplan för att säkerställa de kulturhistoriska bevarandebestämmelserna i de delar som idag inte är planlagda. I en kommande detaljplan bör flera byggnader förses med skyddsbestämmelser och rivningsförbud och lovplikten utökas till att gälla alla exteriöra förändringar. Vidare bör vissa byggrätter tas bort.
- För tingshusområdet måste krav på anpassning av den tillkommande bebyggelsen som kommer att gränsa till det kulturhistoriskt värdefulla området ställas i samband med planläggning.

För Järfälla kyrka föreslås:

- Allén och de stora träd som omger kyrkogården ska värnas, eftersom de är av stor vikt för helhetsmiljön.

Utredningar

Följande bedömning bygger på en utredning av planförslagets påverkan på områdets kulturmiljö- och landskapsbild framtagen av Bjerking (2020).

Bedömningsmetod

Skalan för bedömningarna i MKBn redovisas i Textruta 1 som motsvarar den som tillämpas i Bjerking's rapport (2020). Påverkan på landskapsbild och bebyggelsens skala görs med hjälp av 3D modeller. Analysen illustrerar planförslagets påverkan på befintlig bebyggelse utifrån olika siktlinjer. ArcGIS-pro har tillämpats som 3D miljö och analysen har gjorts med hjälp av Exploratory Analysis 3D verktyget. Siktlinjerna utgår från fyra olika lägen:

- I mitten av Barkarby torget
- Korsningen mellan Enköpingsvägen och Lagmansvägen.

Bedömningskala för konsekvenser (Bjerking, 2020)

Stora negativa konsekvenser

När föreslagen åtgärd medför att värdebärande karaktärsdrag påverkas så att läsbarheten av landskapets/miljöns utveckling över tid försvåras kraftigt eller upphör helt.

Måttliga negativa konsekvenser

När föreslagen åtgärd medför att värdebärande karaktärsdrag påverkas så att läsbarheten av landskapets/miljöns utveckling över tid försvåras.

Små negativa konsekvenser

När föreslagen åtgärd medför att värdebärande karaktärsdrag påverkas men läsbarheten av landskapets/miljöns utveckling över tid är fortsatt möjlig.

Positiva konsekvenser

När föreslagen åtgärd medför att värdebärande karaktärsdrag förstärks och läsbarheten av landskapets/miljöns utveckling förbättras.

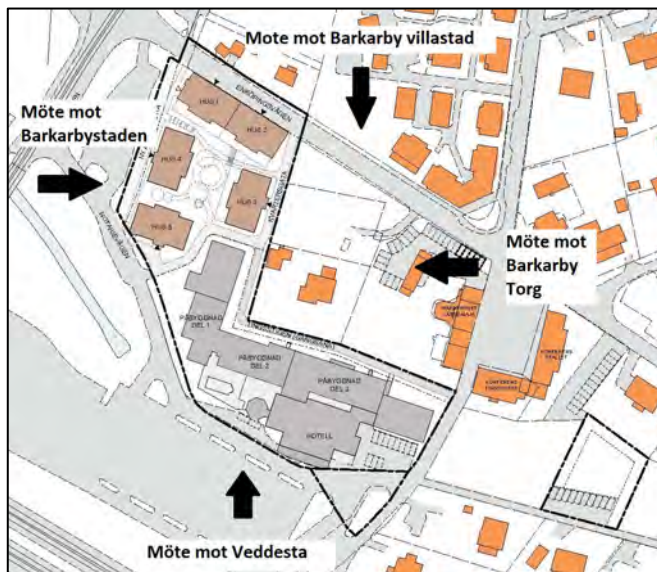
Textruta 1 Bedömningskala

- Korsningen mellan Enköpingsvägen och Norrviksvägen.
- Utgången till Barkarbystation

Samtliga siktlinjer utgår från en höjd på cirka 1,7 meter över marken.

Begreppet landskapsbild innefattar den visuella upplevelsen av landskapet med dess beståndsdelar. Upplevelsen av landskapsbild är per definition kulturell, men innefattar allmängiltiga bedömningsgrunder som skala, variation, linjer, struktur och färg. Analysen av landskapet har i det här fallet gjorts utifrån ett antal foton och 3-D illustrationer från olika vinklar och avstånd. Bebyggelsens konsekvenser för landskapsbild har värderats utifrån hur mycket planförslaget avviker från landskapsbild och storleken på förändringen.

Resultatet sätts vidare inom kontexten av utredningsområdets kulturmiljöer som sammanfattas i fyra olika fronter som illustrerar kontrasten mot den befintliga bebyggelsen; möte mot Barkarby torg, möte mot Barkarby villastad, möte mot Barkarbystaden och möte mot Veddesta enligt Figur 4. Detta möjliggör analysen av planens påverkan mot enskilda kulturmiljöer.

Figur 3 Möte mot befintlig bebyggelse. Visar de möten som tillämpas vid konsekvensbedömningen på befintlig bebyggelse och tillkommande byggnation.

Korsningen mellan Enköpingsvägen och Länsmansvägen

Korsningen mellan Enköpingsvägen och Norrviksvägen

Barkarby torg

Barkarby station

Bild 1 Siktlinjer som tillämpas i landskapsanalysen (Nollalternativ)

Förutsättningar

Influensområdet

Influensområdet består av ett brutet landskap bestående av flera bebyggelsemiljöer från olika epoker och funktioner. Följande bebyggelsemiljöer ingår inom influensområdet:

- I väst och nordväst ligger före detta Barkarby flygfält, F8, där utbyggnaden av Barkarbystaden pågår. Vid Barkarby handelsplats och de utbyggda delarna av Barkarbystaden domineras stadsbilden av storskalig infrastruktur, handelsrelaterad bebyggelse och flerbostadshus. Utmärkande är ett högt markutnyttjande som bildar en stark kontrast till den äldre bebyggelsen på Järvafältet. Närmaste stadsdelen är Barkarbystaden II, cirka 250 meter i en västlig riktning, som idag är under byggnation.

Bild 2 Visionsbild över Barkarbystaden (Järfälla kommun)

- Den urbana strukturen mot söder i form av infartsparkering, E18, den upphöjda gångbron och Barkarby centrum.
- Kyrkparken bildar en grön kil mellan den tätbebyggda stadsstrukturen i Barkarbystaden och den småskaliga trädgårdsstadskaraktären i Barkarby villastad. Parken utgör en stadsdelspark för Barkarbystaden samtidigt som den ombesörjer dagvattenhantering för Barkarbystaden.

Bild 3 Kyrkparken (Järfälla kommun)

- Järfälla kyrka norr om planområdet utgör ett viktigt landmärke i landskapet. Den ligger strategiskt belägen på en höjd i anslutning till Bällstaån och de viktiga huvudvägarna genom bygden. Kyrkan byggdes på mark som ursprungligen tillhörde gården Järfälla som senare kom att kallas Kyrkbyn. Den nuvarande kyrkan har sitt ursprung i en romansk stenkyrka som troligen byggdes på 1100-talet. Kyrkan kom från medeltid och framåt att utgöra socknens centrum med flera administrativa och sociala funktioner.

Bild 4 Vänster: Järfälla kyrka med Barkarby krog invid den gamla landsvägen på en karta från 1680-talet. Höger: Järfälla kyrka (Bjerking, 2020)

Barkarby villastad omfattar Kyrkbyn och Tingsbyn. Området omger planområdet och har vuxit fram sedan sekelskiftet 1900 genom tomtavstyckningar på de historiska ägorna. Villaområdet präglas av trädgårdsstadens naturanpassning med småskaliga gaturum, lummiga tomter och blandade trävillor. Villorna utformades individuellt, men ett tiotal har en likartad utformning. Husen är uppförda i trä med kvadratisk planform och karaktäristiska pyramidformade tak. I Kyrkbyn byggdes ursprungligen enklare och mindre hus av egnahemstyp. Barkarby villastad har gradvis förtätats med nya bostadshus genom styckning av tomter. Tillväxten i Tingsbyn har skett långsamt fram till 1967, då området reglerades med byggnadsförbud. Utmed Häradsvägen i Tingsbyn uppfördes på 1990-talet nya bostadshus av HSB. Planeringen eftersträvar småstadens gatukaraktär med sammanhållen trähusbebyggelse i två våningar med ljusa träfasader och oregelbunden tak-siluett.

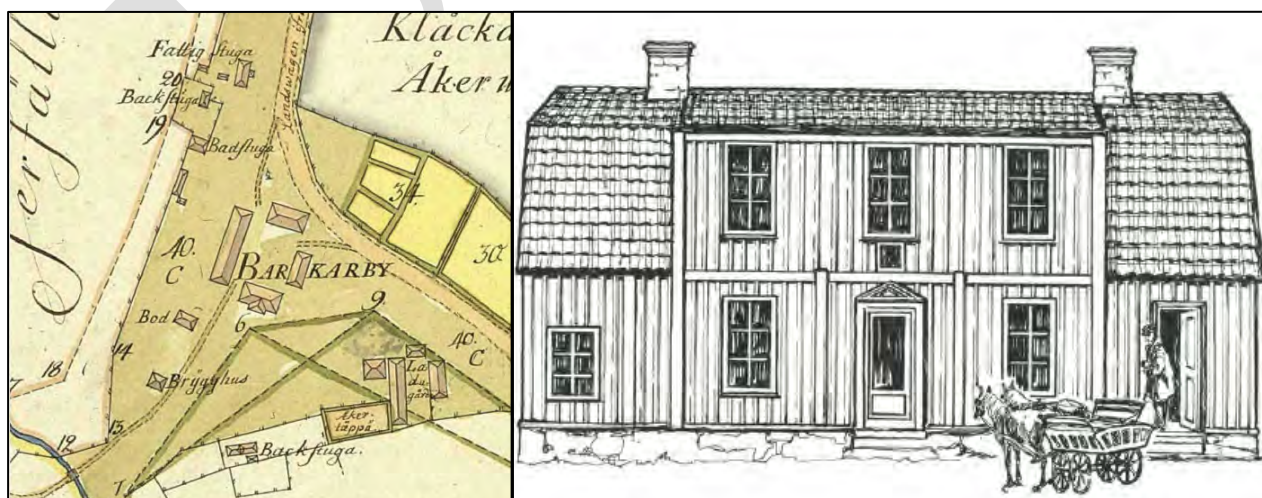

Bild 5 Vänster: Karta från 1760-talet som illustrerar torget med gästgiveriet och tingshuset (Lantmäteriet). Höger: Historisk ritning av gästgiveriet (Stockholms stadsmuseum)

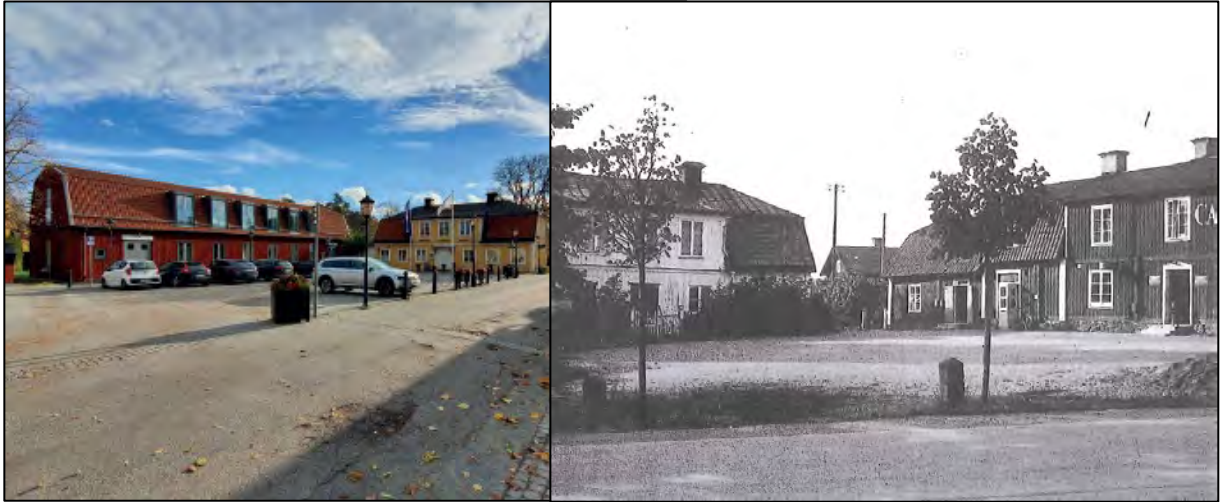

Bild 6 Vänster: Barkarby torg idag (Bjerkning, 2020). Höger: Bild på Barkarby torg tagen 1946 (Järfälla kommun).

- Strax utanför planområdets nordöstra gräns återfinns Barkarby torg som är en kulturhistorisk miljö av högt värde från 1600-talet. Området är en av fyra¹ särskilt viktiga kulturhistoriska bebyggelsemiljöer för Järfälla kommun (Källman & Nygren, 1991) (Region och trafikplanekontoret, 1989). Den kulturhistoriska miljön består av torget, som används som markparkering, gästgiveriet (Järfälla 375:2) samt Tingshuset (Järfälla 375:3). Barkarby torg (RAÅ 375:1) med sina välbevarade byggnader är en för Stockholms län mycket värdefull miljö. Platsen bedöms vara unik i sitt slag eftersom Barkarby torg med gästgiveriet och Tingshuset under flera sekel har varit en av Järfällas mest betydelsefulla knutpunkter (Järfälla kommun, 2016). Ursprungligen bildade gästgiveriet och tingshuset tillsammans med stall, häradsfängelse, uthus och bodar en sluten gårdsfyrcant kring ett kullerstensbelagt torg. Gästgiveriets äldsta del bedöms vara byggd 1671, då krogen fick sina privilegier. Huset byggdes till på 1700-talet. Husets södra del har tillbyggtts vid flera tillfällen, senast 1992 då den befintliga glaspaviljongen byggdes på husets västra fasad. Idag används byggnaden för restaurangverksamhet; Vårdshuset Lasse-Maja. Även en husgrund med RAÅ-nummer Järfälla 375:4 finns norr om gästgiveriet (Källman & Nygren, 1991) (Region och trafikplanekontoret, 1989). I vinkel mot gästgiveriet, på torgets södra sida, ligger Tingshuset som uppfördes 1776 men eventuellt ingår delar av en äldre byggnad. Tingshusets nuvarande utseende härrör från en stor renovering på 1830-talet. Huset är idag envåningsbyggnad med inredd vind och fasad av gulmålad panel som används som samlingslokal för fest och konferens.

¹ Barkarby torg, Barkarby kyrka, Säby gård och Görvälns slott.

Bild 7 Exempel på arkitektur i Tingsbyn (vänster) och Barkarby villastad (höger) (Bjerking, 2020)

Planområde

Planområdet består av två olika bebyggelsemiljöer.

- Welcome Hotel med tillhörande infartsparkering uppfördes på 1980-talet i villaområdets sydvästra hörntomt. Hotell- och kontorsanläggningen bildar en mer storskalig byggnadsvolym i kontrast till villabebyggelsen. Bebyggelsen är anpassad till områdets topografi genom huskroppar uppförda i souteräng. Bebyggelse består av uppbrutna, förskjutna volymer och trappor av med en lägre frontbyggnad i söder som inrymmer huvudentrén. Hotellbyggnaden bildar en skalmässig kontrast mot det småskaliga villaområdet. Hotellet har bidragit till att områdets gröna karaktär och genomsiktighet bitvis har försvunnit.

Bild 9 Fasaden på Welcome Hotel (Bjerking, 2020)

Bild 8 Vänster: Siktlinje mot fastighet Barkarby 3:9 i norrående riktning. Höger: Inre delar av fastighet Barkarby 3:9 (Bjerking, 2020)

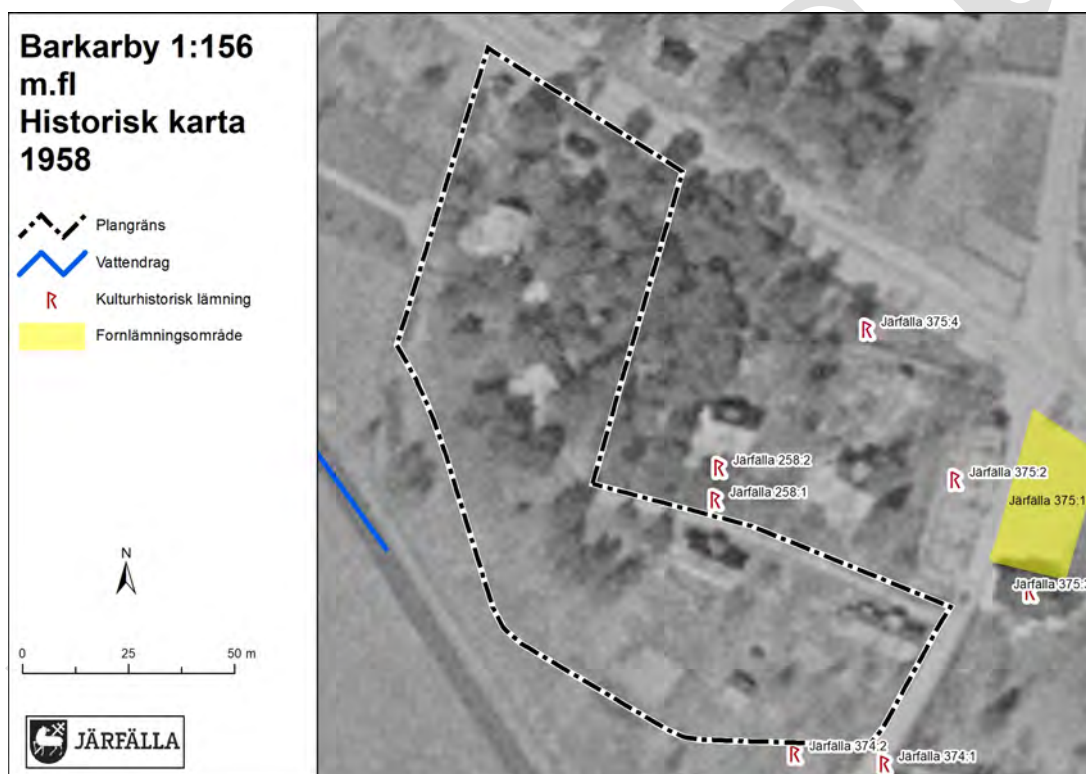
- En mindre del av Tingsbyn ingår inom planområdet och består av en villa på fastighet Barkarby 3:9 med tillhörande trädgård. Villan består av en våning med inredd vind och gulmålad träfasad.

Skyddade objekt

Planområdet saknar skyddade objekt genom KML. Bebyggelsen kring Barkarby torget klassas inte som byggnadsminnen utan betraktas som särskilt värdefull och skyddas genom gällande detaljplan.

Järfälla kyrka har tidigare omfattats av ett förordnande enligt 19 § naturvårdslagen för att skydda landskapsbilden. Länsstyrelsen upphävde skyddet 2004-05-12. Enligt beslutet förutsätts kommunen vid kommande planläggning att beakta möjligheterna att kyrkan ska kunna siktas från norr och söder även i framtiden.

Inom influensområdet återfinns ett flertal fornlämningar. Strax utanför plangränsen i norr ligger en fornlämning bestående av en stensättning med RAÄ-nummer Järfälla 258:1. En flatmarksgrav med RAÄ-nummer Järfälla 258:2 återfinns inom drygt 10 meters avstånd norr om plangränsen. Drygt sex andra registrerade objekt finns inom två hundra meter från plangränsen. Dessa lämningar bedöms inte påverkas av planförslaget (Bjerking, 2020)

Karta 5 Historisk karta från 1958 med kända kulturhistoriska lämningar

Konsekvenser av nollalternativet

Ingen påverkan: I nollalternativet bevaras den befintliga villan med dess tillhörande trädgård i planområdets nordvästra del. Det innebär att områdets småskaliga karaktär bevaras. En stor kontrast i skalan mellan Barkarbystaden II och hotellbyggnaderna kommer på sikt att träda fram i takt med att Barkarbystaden II byggs ut.

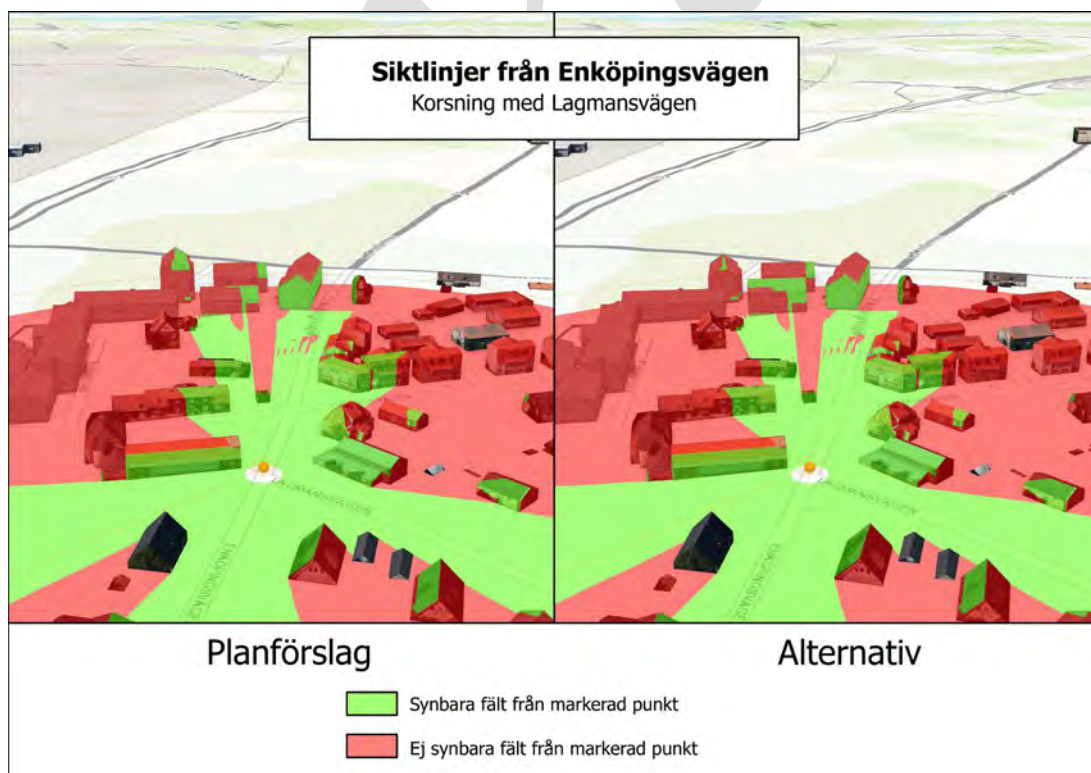
Konsekvenser av planförslaget och alternativet

Negativa konsekvenser: Påverkan i mötet mellan Enköpingsvägen och Barkarby villastad, för både planförslaget och alternativet, bedöms vara stor eftersom värdebärande karaktärsdrag påverkas så att läsbarheten av landskapets/miljöns utveckling över tid försvåras kraftigt. Siktlinjen från Barkarby torget påverkas inte av något av förslagen på något väsentligt sätt. Siktlinjen från Barkarby station påverkas positivt eftersom en naturlig upptrappning av befintlig hotellbyggnad från Tingsbyn till Barkarbystaden skapas.

Gemensamt för planförslaget och alternativet är en smal remsa med förgårdsmark om 0,5 meter mot Enköpingsvägen och om cirka två meter mot den nya gatan planeras för att bland annat möjliggöra grönska mot gata. Gestaltningen av de nya flerbostadshusen utgår från områdets träarkitektur och småskalighet och utformas i form av flera fristående hus i en öppen kvartersstruktur. Fasadmaterialet för flerbostadshusen är övervägande i trä med inslag av stenliknande material i bottenvåningarna. Sadeltak ska bidra till att husen smälter in i omgivande bebyggelse och taklandskap. Mot gatorna föreslås franska balkonger med smidesräcken. Flerbostadshusen tillåts bli något högre än hotellbyggnaden då de anpassas till topografin som sluttar nedåt i sydvästlig riktning och samtidigt möter upp de mer urbana miljöerna i Barkarbystaden och Veddesta.

Korsning mellan Enköpingsvägen och Lagmansvägen

Siktlinjen som illustreras i Figur 5 utgår från korsningen mellan Enköpingsvägen och Lagmansvägen och riktar sig i nordvästlig riktning mot Barkarbystaden. Av de tillkommande byggnaderna är det hus ett (1), två (2), tre (3) och fyra (4) som har mest påverkan på landskapet. Jämfört med alternativet medför planförslaget en mindre påverkan då hus tre (3) är mindre synligt. Däremot syns delar av taket i hus fem (5) mer i planförslaget.

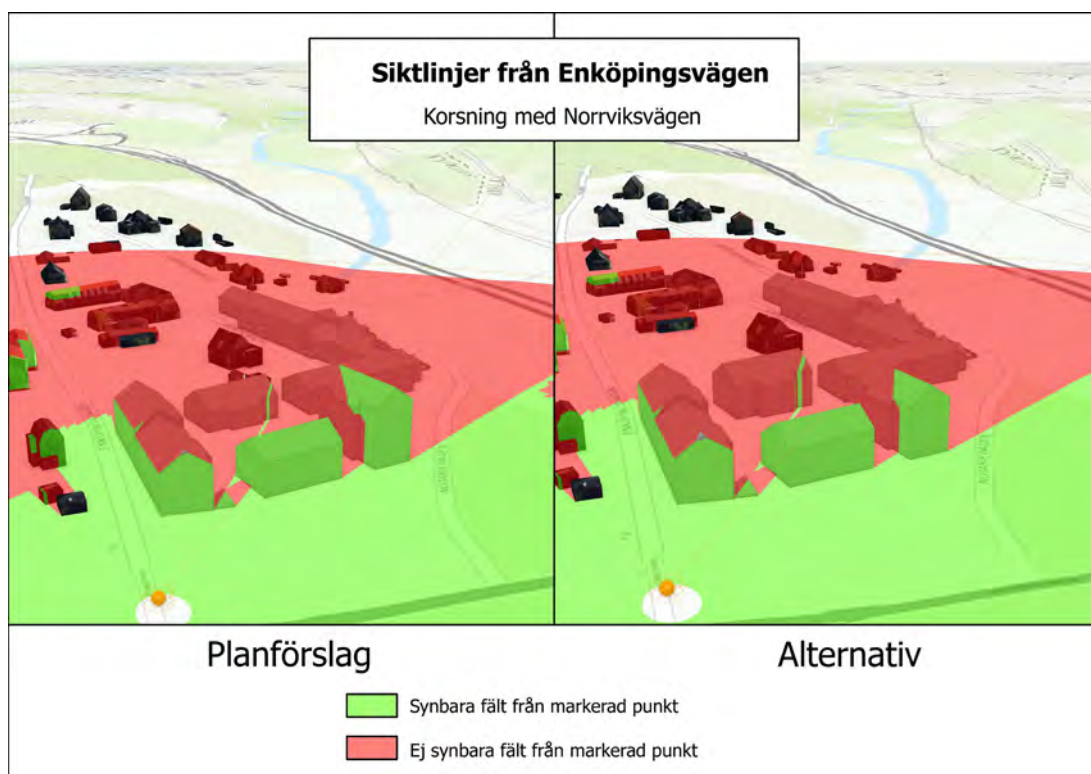

Figur 4 Siktlinjer i korsning mellan Enköpingsvägen och Lagmansvägen

Korsning mellan Enköpingsvägen och Norrviksvägen

Siktlinjen i en södergående riktning vid korsningen mellan Enköpingsvägen och Norrviksvägen blir kraftigt påverkad av så väl planförslaget som alternativet. Störst påverkan utgörs av hus ett (1)

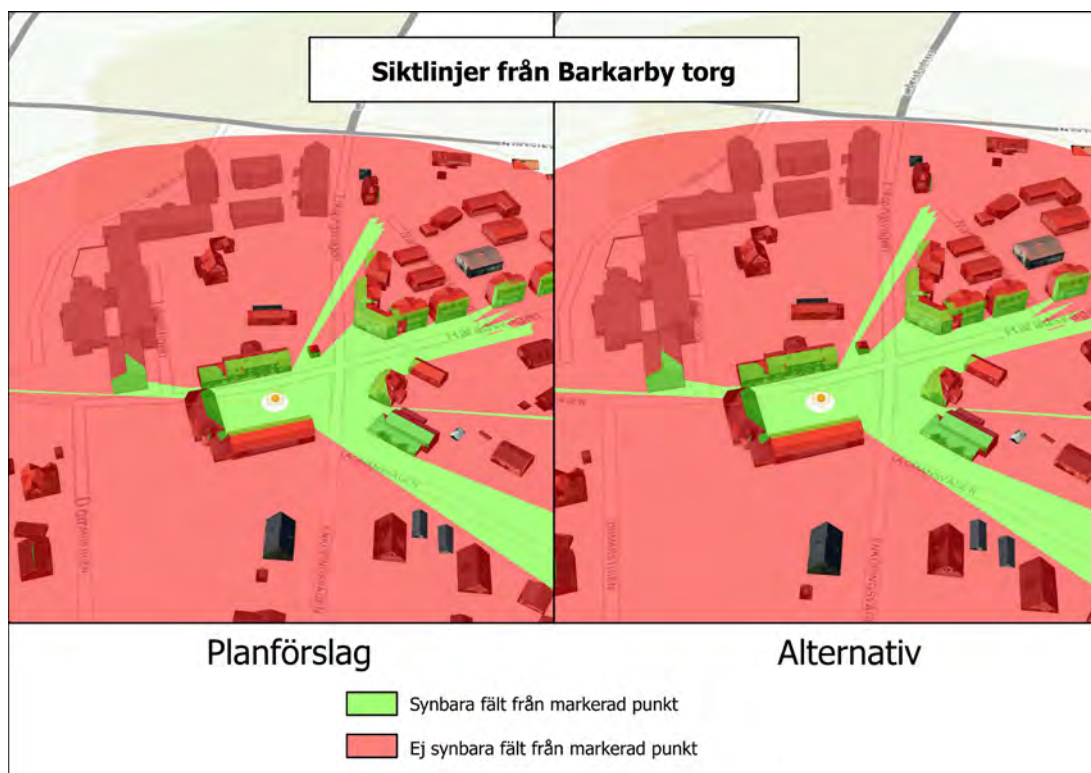
och två (2) på grund av en signifikant ändring i skalan där en villa finns på fastighet Barkarby 3:9. Den föreslagna skalan utgör också en stor kontrast mot villorna i öst. En nedtrappning i skalan mot hotellet och Barkarby torget är inte lastbar från denna vy. I den föreslagna kvarterstrukturen ställs byggnader utmed alla kanterna med öppningar emellan. Den spruckna strukturen, med generösa öppningar in i kvarteret, bedöms minska bebyggelsens påverkan på landskapet och stämmer överens med den omgivande bebyggelsestrukturen. I denna siktlinje medför planförslaget en större påverkan jämfört med alternativet på grund av en högre höjd i hus fem (5). Hus tre (3) göms bakom hus fyra (4) och därför är ändringen i volymen liten.

Figur 5 Siktlinjer i korsningen mellan Enköpingsvägen och Norrviksvägen

Barkarby torg

Eftersom Barkarby torg bildar en sluten bebyggelse med en öppen sida i nordlig riktning bryts siktlinjerna i västlig riktning mot hus tre (3). Det innebär att tillkommande byggnader i såväl planförslaget som alternativet inte kommer att synas från Barkarby torget. Därför bedöms inget av alternativen påverka det kulturhistoriska landskapet från torget.

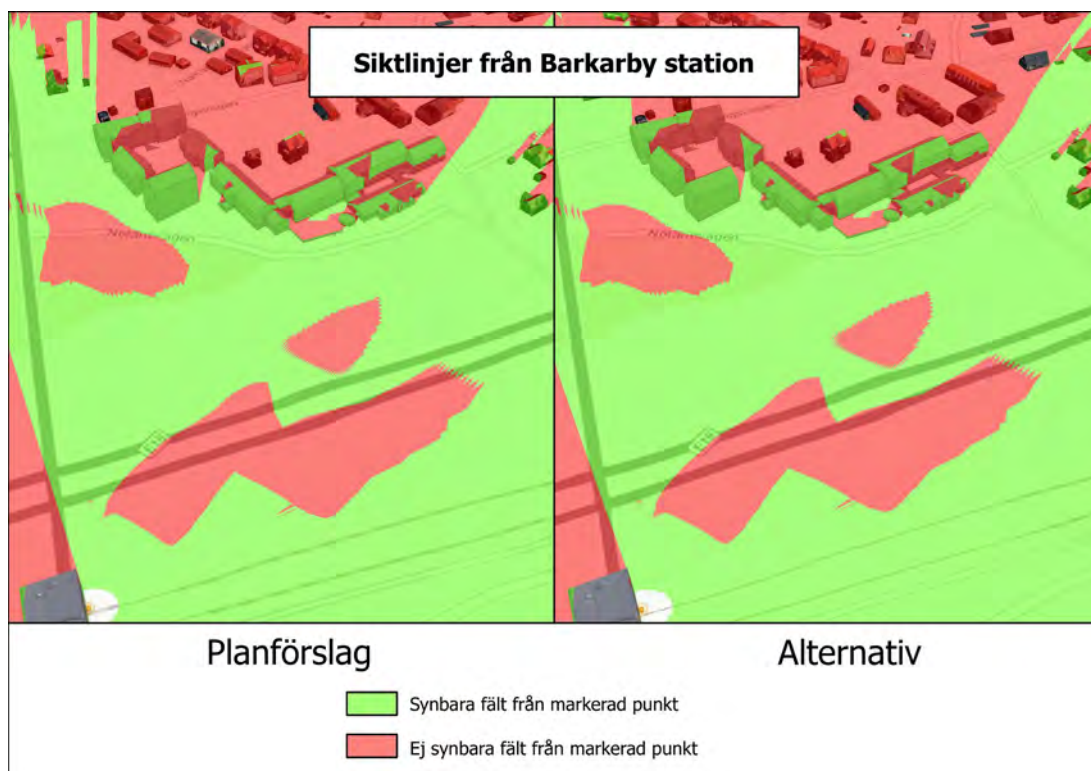

Figur 6 Siktlinjer från Barkarby torg

Barkarby station

För både planförslaget och alternativet uppfattas upptrappningen i skalan från Barkarby torg mot Barkarbystaden II som naturlig när den betraktas från Barkarby station. En högre höjd av hus fem (5) i planförslaget gör att den har en någon högre påverkan på landskapet än alternativet. Byggnaderna i både planförslaget och alternativet hänger samman med hotellbyggnaderna i landskapet. Från denna punkt är det inte möjligt att se Barkarby torget eftersom det hamnar bakom den befintliga hotellbyggnaden. Hotellbyggnaden fungerar redan idag som en avskärmning mot kulturmiljön.

Hus 4 och delvis även hus 5 kommer att vetta ut mot Norrviksvägen/Skälbyvägen, men ligger ett stycke ifrån denna. På andra sidan Enköpingsvägen kommer en park att anläggas. Därigenom kommer siktlinjen från Barkarby station mot Järfälla kyrka/Kyrkparken inte att påverkas i någon större utsträckning. Sett från Järfälla kyrka/Kyrkparken kommer de nya husen att uppfattas mot bakgrund av den högre bebyggelsen som planeras i Barkarby centrum och Veddesta. När de husen byggs kommer detta siktmässiga förhållande att förstärkas.

Figur 7 Siktlinjer från Barkarby station

Fornlämningar

Utbredningen av den befintliga fornlämningen norr om planområdet, som består av en stensättning med RAÄ-nummer Järfälla258:1, har ej avgränsats. Enligt planförslaget och alternativet förblir området kring fornlämningen oförändrat då varken nytt markanspråk eller ändring i markanvändning föreslås. Det innebär att vare sig planförslaget eller alternativet påverkar kända fornlämningar.

Planförslagets påverkan utifrån Järfälla kommuns översiktsplan

- *Barkarby torg med världshuset, Tingshuset och det öppna torget samt kopplingen till Enköpingsvägen och Häradsvägen ska bevaras och lyftas fram som en målpunkt i den södra delen av Barkarbystaden.*
 - Planförslaget bedöms inte medföra en negativ påverkan eftersom den inte innefattar ändringar i Barkarby torget, samtidigt som utsikterna från detta läge inte påverkas av föreslagna bebyggelser.
- *Utbyggnad i anslutning till Tingshusområdet ska ske i samspel med områdets kulturhistoriska värden. Bebyggelsen trappas upp mot Barkarbystaden och övergår i en stadsmässig struktur.*
 - Skalan i planförslaget står inte i proportion med villabebyggelsen utmed Enköpingsvägen. Däremot bedöms planförslaget skapa en balanserad upptrappning i bebyggelsen mot Barkarbystaden.
- *Tillkommande bebyggelse norr och öster om Järfälla kyrka ska ta hänsyn till kyrkans placering så att siktlinjerna mot kyrkan bibehålls*
 - Planförslaget påverkar inte siktlinjerna mot kyrkan.
- *Utbyggnad i Kyrkbyns närhet ska ske i samspel med områdets kulturhistoriska värden. Bebyggelsen blir tätare mot de centrala delarna av Barkarbystaden. I Kyrkbyn kan mindre förtätningar ske genom styckning av tomter*
 - Planförslaget påverkar inte Kyrkbyn.

- *Inom de områden som är utpekade som kulturlandskap ska särskild hänsyn tas till de kulturhistoriska värdena*
 - Planförslaget påverkar kulturlandskapet negativt genom en stor kontrast i skala med befintlig villabebyggelse utmed Enköpingsvägen.
- *Karakteren och de kulturhistoriska värdena i den befintliga bebyggelsen ska värnas, vårdas och levandegöras*
 - Det kulturhistoriska värdet i Barkarby torget påverkas inte.
- *All ny bebyggelse ska utgå från platsens förutsättningar, tolka områdets karaktär och spegla vår tid.*
 - Skalan står inte i proportion mot befintlig bebyggelse utmed Enköpingsvägen. Sett från Barkarby centrum och Veddesta bedöms planförslaget däremot vara i samspel med den befintliga hotellbyggnaden och Barkarbystaden.
- *Behovet av skydd för att säkerställa de kulturhistoriskt värdefulla miljöerna ska ses över i samband med planläggning.*
 - Inga skyddsvärda kulturhistoriska lämningar eller byggnader återfinns inom planområdet.

Samlad bedömning

Sammantaget görs bedömningen att den största påverkan på kulturmiljön sker på Enköpingsvägen i mötet mot Barkarby Villastad enligt Tabell 2. Utifrån landskapsanalysen är påverkan densamma för såväl planförslaget som alternativet då kontrasten i skalan och utformningen mellan befintlig villabebyggelse och förslagen är lika stor.

Mötet mot Barkarby torg påverkas inte av vare sig planförslaget eller alternativet. Det innebär att skalan i alternativet kan tillämpas utan negativ påverkan av landskapet.

Planförslagets påverkan i mötet med Veddesta bedöms vara positivt eftersom de föreslagna volymerna står i proportion med den befintliga och framtida bebyggelsen.

Mötet mot Barkarbystaden kan tolkas som positivt. Dock är detta möte känsligt för högre volymer ju närmare Enköpingsvägen man kommer. Detta inte bara på grund av att korsningen mellan Enköpingsvägen och Norrviksvägen präglas av villabebyggelsen utan också för att den utgör en viktig entré till Barkarby villastad.

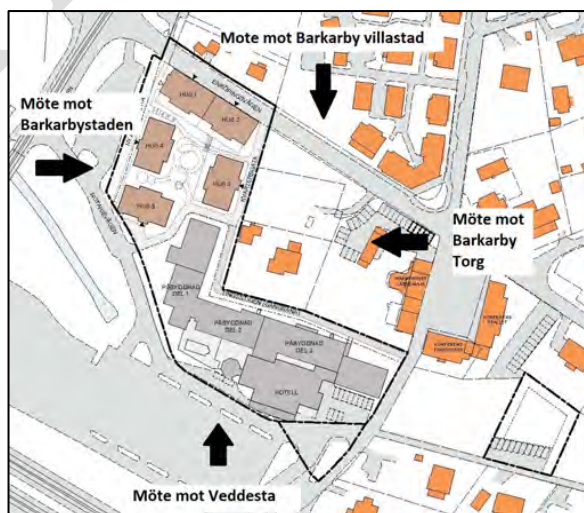
Förslag till fortsatt arbete

I det fortsatta planarbetet är det viktigt att planera Enköpingsvägen som en entré in till Tingsbyn. Det innebär att föreslagna bebyggelse inte bör dominera över den befintliga villabebyggelsen. Det kräver att volym, struktur och gestaltning ska stå i relation till omgivningen och att det visuella samband som gör det möjligt att avläsa miljöns årsringar upprätthålls. Utifrån resultatet och dessa principer ges följande förslag till fortsatt planarbete:

1. Korsningen mellan Enköpingsvägen och Norrviksvägen bör utformas, dimensioneras och gestaltas så den uppfattas som entrén till Barkarby villastad och Tingsbyn.

Tabell 1 Planförslagets och alternativets påverkan på utredningsområdets kulturmiljöer

Möte mot bebyggelse	Planförslag	Alternativ
Barkarby villastad	Stora negativa konsekvenser	Stora negativa konsekvenser
Barkarby torg	Inga konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Veddesta	Positiva konsekvenser	Positiva konsekvenser
Barkarbystaden	Positiva konsekvenser	Positiva konsekvenser

2. Hus ett (1) och två (2) bör flyttas lägre bort från Enköpingsvägen för att kunna bilda en större förgårdsmark. Syftet är att minska det tongivande intrycket mot övrig bebyggelse och behålla områdets befintliga möte mot gatan. Förgårdsmarken bör skiljas mot gatan med en häck i samma still som övrig villabebyggelse.
3. Hus ett (1) bör sänkas med en våning så att nivåskillnaderna utmed Enköpingsvägen stämmer överens med det befintliga taklandskapet bland villorna i norr.
4. Möjligheter till högre volymer bör fokuseras på hus fem (5) och tre (3) för att kompensera för en sänkning av hus ett (1). Det förutsätter att volymerna står i relation till Welcome hotel, Barkarbystaden II och siktlinjer från Kyrkbyn och Barkarby torg.
5. Värna om naturmark och skydda befintliga träd.
6. Fortsätt med uppbrutna fasader i separata volymer för att värna den gröna karaktären, bebyggelsen och genomsiktligheten i området.
7. Viktigt för vidare detaljplanering utanför planområdet är att behålla det äldre vägsystemets karaktär.
8. Tallarna och bebyggelsen i fastighet Barkarby 3:3 och Barkarby 3:2 bör bevaras i kommande detaljplaner med syfte att minska kontrasten mellan planförslaget och Barkarby torg.

5. SAMLAD BEDÖMNING

I detta avsnitt redovisas en samlad slutsats av de konsekvenser (positiva och negativa) som programförslaget bedöms innebära för kulturmiljön och hushållningen med mark. Slutsatserna redovisas utifrån fyra olika perspektiv:

- Hushållningsregler och markens lämplighet i förhållandet till föreslagen plan
- Detaljplanens konsekvenser på kulturmiljön
- God bebyggd miljö
- Barnperspektiv

5.1. Förenlighet med miljöbalkens och plan- och bygglagens hushållningsregler

Mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov enligt 2 kap. 2§ PBL och 3 kap. MB. Planförslaget bedöms medföra negativa konsekvenser på kulturmiljön eftersom områdets kulturhistoriska karaktärsdrag påverkas så att läsbarheten av landskapets/miljöns utveckling över tid försvåras. Påverkan i mötet mellan Enköpingsvägen och Barkarby villastad, för både planförslaget och alternativet, bedöms vara stor. Siktlinjen från Barkarby station påverkas positivt eftersom föreslagna volymer uppfattas som en naturlig upptrappning i skalan mellan Barkarbystaden och Tingsbyn. Jämfört med alternativet bedöms planförslaget vara något bättre anpassat till skalan i bebyggelsen utmed Enköpingsvägen. Siktlinjer från Barkarby torget påverkas inte av något av förslagen, dels på grund av att det ligger högre beläget och dels på grund av att gästgiveriet skymmer utsikten mot planområdet.

Planförslaget bedöms hushålla med mark eftersom bostäder byggs i en tätare bebyggelsestruktur vilket minskar markanspråket i förhållande till antal bostäder. Eftersom bostäder byggs i direkt anslutning till stadsbebyggelse med närhet till pendeltågstationen och den kommande tunnelbanestationen i Barkarby samt service och handel i Barkarbystaden och Veddesta minskas behovet av privatbilar. På så sätt bidrar planförslaget till minskat utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar.

God bebyggd miljö

Detaljplanen bedöms kunna medföra goda förutsättningar för en god bebyggd miljö tack vare god tillgång till kulturmiljöer och grönska. Området avskärmas från störningar (buller och luftföroreningar) från E18 genom placering av byggnader i en kvartersturktur.

Barnperspektiv

Barn gynnas av direkt tillgång till kulturmiljöer och grönska. Strukturen uppmuntrar dessutom till låga hastigheter på Enköpingsvägen. Planförslaget gynnas också av närhet till kyrkparken och kommande park i Barkarbystaden II. Det kräver dock att småbarn har vuxet sällskap för att korsa Norrviksvägen, som är en tungt trafikerad väg. Gångvägen till närmaste förskola i Barkarby centrum och i Barkarbystaden påverkas också negativt av biltrafiken på Norrviksvägen.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Bjerking. (2020). *Kulturmiljö och landskapsbild. Barkarby 3:9, 3:13 och 1:156*. Järfälla kommun.
- Boverket. (2006). *Miljöbedömningar för planer enligt plan och bygglagen - en vägledning*.
- Järfälla kommun. (2014). *Växa med kvalitet. Översiktsplan. Järfälla - nu till 2030*. Järfälla kommun.
- Järfälla kommun. (2016). *Kulturmiljölan för Järfälla kommun*. Järfälla kommun.
- Järfälla kommun. (2016). *Kulturmiljöplan för Järfälla kommun*.
- Källman, R., & Nygren, A.-S. (1991). *Järfälla, kulturhistoriska miljöer*. Stockholms läns museum och Järfälla kommun.
- Region och trafikplanekontoret. (1989). *Stokcholmsregionens kulturhistoriska miljöer*.

UTKAST